

Het plan dat nooit een plan werd

Energiepodium, 07-05-2025

Begin juli 2023 verscheen het concept Nationaal Plan Energiesysteem (NPE). Voor het eerst keek de overheid met een integrale blik naar het Nederlandse energiesysteem tot en met 2050. “Door de ontwikkelpaden van energieketens en vraagsectoren in kaart te brengen, wordt helder waar deze niet op elkaar aansluiten”, aldus het toenmalige kabinet. Op Energiepodium beschreef Martien Visser het concept NPE als een [aangename verrassing](#). “Natuurlijk was het nog niet af. Zo ontbrak de interactie met de buurlanden en terecht werd opgemerkt dat nog “aanscherping nodig was” en ook dat er in het vervolg “volle aandacht voor de uitvoering in de praktijk” zou zijn. Een half jaar later presenteerde het vorige kabinet versie twee. Ik moet bekennen dat ik teleurgesteld was. Resultaten van de aangekondigde acties waren mager. Een financiële analyse waarmee ontwikkelpaden met elkaar konden worden vergeleken en scherpe keuzes konden worden gemaakt ontbrak zelfs helemaal. Ook was er geen uitvoeringsplan. Tijdgebrek? Inmiddels zijn we een kabinet en anderhalf jaar verder. Wordt er nog aan het NPE gewerkt? Bestaat het NPE-team nog wel?”

Volgens Van Dale heeft het woord ‘plan’ twee verschillende betekenissen. In de eerste betekenis is een Plan (hoofdletter) als ‘uitgewerkt schema’; denk aan een rampenplan of een businessplan. Een Plan als serie gerichte acties inclusief scope, taakverdeling, budget en planning om een doel te bereiken. De tweede betekenis van plan (kleine letter) is een ‘voornemen’. Veel Nederlanders zijn van plan meer te gaan bewegen. U kent de resultaten.

“Het NPE werd gepresenteerd als een Plan met hoofdletter P. Het lijkt een plan geworden met een kleine letter p.”

Het NPE werd gepresenteerd als een Plan met hoofdletter P. Zo formuleert het concrete tussendoelen en er zouden scherpe keuzes komen met veel aandacht voor de uitvoering. Helaas. Zonder actie is ook de status van de tussendoelen onduidelijk geworden en daarmee van het hele NPE. Het lijkt een plan geworden met een kleine letter p. We zien dat eigenlijk ook al aan de *governance*. Een rampenplan of businessplan wordt zeer regelmatig geëvalueerd, zeker als zich belangrijke nieuwe ontwikkelingen voordoen. Indien nodig worden rampenplannen en businessplannen direct aangepast. De volgende versie van het NPE verschijnt volgens planning echter pas in 2028, met een tussentijdse evaluatie ergens in 2026.

Voor een kabinet dat volgens haar regeerakkoord “bevlogen pragmatisme, werklust en doelgerichtheid” predikt, en bestaanszekerheid centraal stelt, is het een gouden kans. Geef het noeste NPE-werk uit 2023 een waardig vervolg. Voeg een financiële onderbouwing toe, inclusief de aangekondigde scherpe keuzes. Maak werk van de uitvoering in de praktijk. Zorg ervoor dat Nederland haar energievoorziening betrouwbaar houdt, ook tijdens de transitie. Maak ook helder wat de onderliggende aannamen zijn, wat de voorspelbaarheid ten goede komt, mochten er aanpassingen nodig zijn omdat die niet uitkomen. Besef ook we in een onzekere wereld leven en dat de energietransitie een groot

avontuur is met tal van verrassingen. Bouw daarom flexibiliteit in, zodat kansen kunnen worden gegrepen en risico's tijdig vermeden.

“Al met al zijn veel veronderstellingen achter het NPE anno 2025 al behoorlijk achterhaald.”

Anno 2025 zijn belangrijke tussendoelen in het NPE door interne en externe oorzaken onhaalbaar geworden. Zo wilde het NPE in 2035 al 35 GW wind op zee, terwijl het PBL in haar recente klimaat- en energieverkenning uitkomt op nauwelijks de helft. In 2040 zou er volgens het NPE al 50 GW wind op zee moeten zijn. Iets dat zelfs de sector als onmogelijk betiteld. Het missen van deze doelen zet een forse rem op de elektrificatie en impliceert dat er veel minder stroom zal zijn om in eigen land groene waterstof te produceren. Wat doen we daarmee? Evenzo zal de Nederlandse elektriciteitsvoorziening in 2035 bij lange na niet CO₂-vrij zijn, wat het NPE bepleit. De eveneens door het NPE aangekondigde verdubbeling van het warmteaansluitingen tot 2030 is ook een utopie.

Op het financiële vlak speelt de enorme tegenvaller van de netwerkinvesteringen van €195 miljard tot 2040, waardoor de netwerktarieven onbetaalbaar dreigen te worden. Ook zullen toekomstige offshore windparken veel subsidie nodig hebben, terwijl een fors deel van die stroom naar de buurlanden gaat. Ook warmtesystemen blijken veel duurder dan gehoopt. Het PBL laat in haar recente startanalyse dan ook zien dat hybride warmtepompen maatschappelijk gezien het slimste alternatief voor de gebouwde omgeving zijn. Maar dat staat dan weer op gespannen voet met ‘van-gas-los’ politiek. Bij dit alles moeten de geopolitieke ontwikkelingen niet vergeten worden, waardoor de EU-commissie bezig is haar bakens te verzetten. Ook Nederland wordt steeds zuiniger op haar industrie, terwijl er tegelijk een groot gebrek is aan infra voor elektriciteit, waterstof en CO₂. Al met al zijn veel veronderstellingen achter het NPE anno 2025 al behoorlijk achterhaald.

Volop werk aan de winkel dus. Mijn advies aan het kabinet: breng al in 2026 een nieuwe volledige versie uit van het NPE en wacht niet tot 2028. Breidt het NPE uit met een financiële onderbouwing, Invest-NL heeft daartoe al een begin gemaakt. Breng daarmee de betaalbaarheid in beeld en optimaliseer waar mogelijk. Zorg meteen ook voor een goed uitvoeringsplan, inclusief taakverdeling en heldere verantwoordelijkheden. Breng ook de belangrijkste aannamen en risico's in kaart en zorg voor adequate governance van het NPE... Kortom: maak van het NPE een echt Plan en logenstraf daarmee de titel van deze column!

Martien Visser